

# ÚNOR 1948 A AKČNÍ VÝBORY NÁRODNÍ FRONTY V OKRESE NOVÝ BYDŽOV<sup>1</sup>

Pavel Horák

Únor 1948 znamenal počátek rozsáhlých změn, které vtiskly agrárnímu Novobydžovsku nový, zcela odlišný ráz. Přeměna tehdejší politické scény a společnosti byla neodmyslitelně spjata s působením akčních výborů Národní fronty (dále jen AV NF).<sup>2</sup> Cílem této studie je popsat únorové události na regionální úrovni s důrazem kladeným na dominantní roli akčních výborů Národní fronty. Nedílnou součástí textu je srovnání zjištěných faktů s obdobnými údaji z dalších východočeských regionů.<sup>3</sup> Tato komparace je nezbytná pro lepší pochopení procesu přebírání moci komunistickou stranou v roce 1948 nejen na Novobydžovsku, ale i v celém Československu.

Předmětem studie je region Nový Bydžov,<sup>4</sup> oblast, která se kvůli svému charakteru vyznačovala v procesu etablování komunistického režimu řadou odlišností. V počtu obyvatel dosahoval Nový Bydžov při srovnání s dalšími vybranými okresy průměrných až nižších hodnot. K 22. květnu 1947 žilo na okrese Nový Bydžov 43 861 obyvatel.<sup>5</sup> V plošné míře zaujímal okres 49 099 ha, což ho řadilo k těm územně větším.<sup>6</sup> Jednoznačně ho lze označit jako agrární jen s minimálním zastoupením průmyslu. Nejvyšší procento obyvatel nacházelo obživu v zemědělství (39 % obyvatel).<sup>7</sup> Ve srovnání s dal-

<sup>1</sup> Tato studie vychází s podporou finančních prostředků Specifického výzkumu Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové za rok 2015.

<sup>2</sup> Blíže k dané problematice: MLÝNSKÝ, Jaroslav: *Únor 1948 a akční výbory Národní fronty*. Praha 1978, s. 77.

<sup>3</sup> Pro účely srovnání byly vybrány další tři východočeské okresy: Hradec Králové (politické centrum), Náchod (silné postavení průmyslu), Trutnov (pohraniční okres zasažený odsunem německého obyvatelstva).

<sup>4</sup> Územně je vymezen hranicemi okresu Nový Bydžov v rozsahu platném v roce 1948.

<sup>5</sup> Okres Hradec Králové měl 86 741 obyvatel, Trutnov 54 721 a Náchod 50 400. *Soupis obyvatelstva ke dni 22. května 1947*. Zprávy Státního úřadu statistického republiky Československé, XXIX, 1948, Řada D.

<sup>6</sup> Okres Trutnov nabýval rozlohy 51 623 ha, Hradec Králové 45 950 ha a Náchod 23 233 ha. *Správní a soudní okresy v Čechách*. Zprávy Státního úřadu statistického republiky Československé, XXVII, 1946, Řada D.

<sup>7</sup> *Povolání obyvatelstva podle tříd objektivního povolání a jeho sociální rozvrstvení*. Zprávy Státního úřadu statistického republiky Československé, XXIX, 1948, Řada D.

šími okresy jde o značně vysoké číslo.<sup>8</sup> Průmysl na Novobydžovsku proto neměl silné zastoupení jako v ostatních sledovaných okresech<sup>9</sup> a byl velmi často navázán na zemědělskou výrobu (např. rafinérie cukru ve Skřivanech). Popsaný rolnický charakter sehrál podstatnou roli v budoucím vývoji okresu. Dalším z klíčových předpokladů pro příští směřování oblasti byla místní politická orientace. Na základě již zmiňovaného značného zaměření na zemědělskou výrobu, lze mezi zdejšími politickými stranami očekávat silnou pozici Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu (tzv. agrárníků). Tento předpoklad potvrzují volební výsledky. V období první republiky získali agrárníci na Novobydžovsku<sup>10</sup> vždy nejvyšší počet hlasů.<sup>11</sup> Druhá světová válka však tuto agrární hegemonii silně rozrušila. Ve volebních výsledcích z roku 1946 byla již plně patrná odlišná politická orientace obyvatelstva. Svoji roli bezesporu sehrálo neobnovení agrárníků po roce 1945. V okrese Nový Bydžov jasně zvítězila Komunistická strana Československa (dále jen KSČ) s 39,2 % hlasů; Československá strana národně sociální (dále jen ČSNS) získala 26,6 %, Československá strana lidová (dále jen ČSL) 19,4 % a Československá sociálně demokratická strana dělnická (dále jen ČSDSD) 14,4 % hlasů. Prázdné lístky tvořily 0,3 %.<sup>12</sup>

Vítězství KSČ ve volbách v roce 1946, snaha komunistů získat mocenský monopol, ale i hospodářské obtíže zapříčinily v okrese Nový Bydžov postupné narůstání napětí. Vyhrocená situace mezi KSČ a ostatními nekomunistickými stranami gradovala v únoru 1948, kdy se stupňovaly útoky na nekomunisty v komunistickém tisku.<sup>13</sup> Záhy po vypuknutí vládní krize

<sup>8</sup> V okrese Hradec Králové nacházelo 15 %, v okrese Trutnov 13 % a v okrese Náchod pouze 12 % obyvatel obživu v zemědělství. Tamtéž.

<sup>9</sup> V okrese Nový Bydžov poskytoval průmysl obživu pouze 26 % populace, naopak v okrese Hradec Králové to bylo 35 %, v okrese Trutnov 45 % a v okrese Náchod dokonce 48 %. Tamtéž.

<sup>10</sup> Území pozdějšího správního okresu Nový Bydžov, koresponduje s územím soudních okresů Nový Bydžov a Chlumec nad Cidlinou, které byly využity jako územní jednotky pro konání prvorepublikových voleb.

<sup>11</sup> Není bez zajímavosti, že v soudním okrese Nový Bydžov oproti soudnímu okresu Chlumec nad Cidlinou získávala pravidelně poměrně vysoké procento hlasů KSČ. Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny – 1920–2006, Výsledky hlasování podle okresů v letech 1920–1946. In: [https://www.czso.cz/documents/10180/20536128/422008p7\\_1.pdf/678e4713-9e28-4ab3-8be1-384c2cb51268?version=1.0](https://www.czso.cz/documents/10180/20536128/422008p7_1.pdf/678e4713-9e28-4ab3-8be1-384c2cb51268?version=1.0) [cit. 14. 12. 2015].

<sup>12</sup> V porovnání s ostatními okresy se jednalo o průměrné (střední hodnoty). Tamtéž.

<sup>13</sup> Např. terčem Pochodně, tiskového krajského orgánu KSČ pro Královéhradecko, se 20. února 1948 stala národně socialistická strana. KSČ využila rozmišky mezi národním socialistou a dvěma komunisty ve Skřivanech u Nového Bydžova. Členové národně socialistické strany byli očerněni a osočeni ze závisti komunistických úspěchů: „Nedají jim spát úspěchy komunistické politiky v řadách poctivých lidí. Bezmocný vztek se u nár. soc. vybijí nadávkami

se i v okrese Nový Bydžov daly události do nezastavitelného pohybu. Poté, co se členové Okresního výboru KSČ (dále jen OV KSČ) v Novém Bydžově 20. února 1948 dozvěděli o rezignaci nekomunistických ministrů, svolali ještě též den na 21:15 hodin mimořádnou schůzi. Na ní OV KSČ aktivizoval zdejší komunisty a všichni členové byli vyzváni k bdělosti. Z Krajského výboru KSČ (dále jen KV KSČ) v Hradci Králové přišla zpráva, aby 21. února 1948 byly zaslány vládě ze všech závodů rezoluce žádající přísný postup proti rozvrtníkům a zachování věrnosti vládě Klementa Gottwalda, čemuž podřídil činnost OV KSČ na své noční mimořádné schůzi.<sup>14</sup> Již 21. února 1948 se v Novém Bydžově v koželužně utvořila závodní milice,<sup>15</sup> která v dalších dnech společně s příslušníky Sboru národní bezpečnost (dále jen SNB) procházela městem. Podobně byla utvořena dělnická milice v rafinerii cukru ve Skřivanech.<sup>16</sup>

Počátky AV NF na Novobydžovsku je možné vysledovat 23. února 1948, kdy se v Novém Bydžově prvně sešel OAV NF.<sup>17</sup> Personální složení bylo pro nově se rodící akční výbor typické a odpovídalo zastoupení v dalších východočeských okresech.<sup>18</sup> Mezi přítomnými jmenujme např. tajemníka Jednotného svazu českých zemědělců (dále jen JSČZ), předsedu Okresní-

---

a hrozbami.“ Členy národně socialistické strany Pochodeň zaškatulkovala jako odchovance fašistického tisku, jakož i samotnou stranu spojila fašismem: „...vychoval vás dříve tisk fašistický, a abyste nezapomněl, tak vstoupil jste do strany nár. soc. a čtete S.S“. Aktér této rozmlšky Jan Rákos, četnický penzista ze Skřivan, byl samozřejmě záhy potrestán. Okresní akční výbor Národní fronty (dále jen OAV NF) Nový Bydžov ho nechal zajistit podle zákona na ochranu republiky. Státní okresní archiv Hradec Králové (dále jen SOKA Hradec Králové), Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání OAV NF v Novém Bydžově ze dne 26. února 1948, s. 1; *Nacistické metody ve Skřivanech*. Pochodeň, IV, č. 8, 20. února 1948, s. 7.

<sup>14</sup> Jako velmi obtížný se jevil pokus odeslat rezoluci za okresní odborovou radu, neboť v užším výboru zdejšího Revolučního odborového hnutí (dále jen ROH) byl pouze jeden komunista, a to Stanislav Šimák budoucí tajemník a předseda OAV NF. SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis mimořádné schůze okresního výboru KSČ v Novém Bydžově dne 20. února 1948.

<sup>15</sup> Tento den je považován za počáteční den existence Lidových milic. Na regionální úrovni se tedy jedná o velmi brzké založení. Srov. BAŠTA, Jiří: *Lidové milice: nelegální armáda Komunistické strany Československa 1948–1969*. Praha 2013, s. 39.

<sup>16</sup> SOKA Hradec Králové, Pamětní kniha města Nový Bydžov 1933–1976, s. 436.

<sup>17</sup> Toho dne byl ustaven 18 členný OAV NF, přičemž bylo počítáno s jeho rozšířením podle aktuální potřeby, zejména o zástupce závodů. SOKA Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání OAV NF v Novém Bydžově dne 23. února 1948.

<sup>18</sup> Srov. HORÁK, Pavel: *Regionální prvky determinující působení akčních výborů Národní fronty v roce 1948 na příkladu okresů Náchod a Trutnov*. Východočeské listy historické, 33, 2015, s. 40–41; Týž: *Sokol v Hradci Králové v letech 1948–1950, aneb likvidace demokratického rázu*

ho národního výboru (dále jen ONV) Nový Bydžov, ale i zástupce SNB.<sup>19</sup> Též „stranické“ uspořádání OAV NF nepřineslo žádné překvapení. Kromě představitelů KSČ a činitelů organizací, kde měli komunisté většinovou kontrolu,<sup>20</sup> se členy OAV NF stali i sociální demokraté, národní socialisté a lidovci, tedy příslušníci oponentních politických stran.<sup>21</sup> Poměrně unikátní je zklamání novobydžovského sociálního demokrata z toho, že se nestal členem OAV NF.<sup>22</sup>

Dění na bydžovské schůzi se výrazně odlišovalo od ustavujících schůzí jiných OAV NF. Někteří členové nového OAV NF nebyli přítomni při jeho založení. Kupodivu se všichni absentéři ze zasedání omluvili a souhlasili se zařazením do OAV NF. Je zjevné, že se nejednalo o spontánní akt, naopak vznik OAV NF se nejspíše připravoval již před 23. únorem 1948.<sup>23</sup> Hlavní autoritou a koordinátorem vzniku OAV NF na Novobydžovsku byl tajemník zdejšího OV KSČ František Jeřábek,<sup>24</sup> který na první schůzi vysvětlil politickou situaci a navrhl na předsedu OAV NF Stanislava Šimáka (typograf), který zastupoval Okresní odborovou radu v Novém Bydžově jako její předseda.<sup>25</sup>

*spolku prostřednictvím akčních výborů Národní fronty. České, slovenské a československé dějiny 20. století VIII. Ústí nad Orlicí 2013, s. 327–328.*

<sup>19</sup> SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis schůze širšího okresního výboru KSČ v sobotu dne 28. února 1948 v sekretariátu strany v Novém Bydžově ve 14. hod., s. 1.

<sup>20</sup> Např. ROH, JSČZ, Svaz osvobozených politických vězňů (dále jen SOPV), Svaz české mládeže (dále jen SČM) atd.

<sup>21</sup> SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis schůze širšího okresního výboru KSČ v sobotu dne 28. února 1948 v sekretariátu strany v Novém Bydžově ve 14. hod., s. 1. I když výše jmenované politické strany zakázaly svým straníkům do AV NF vstupovat, docházelo k tomuto jevu i v dalších východočeských okresech.

<sup>22</sup> „...sociální demokrat Teichman se cítil uražen, že nebyl navržen na kandidátku OAV...“ SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis schůze širšího okresního výboru KSČ v sobotu dne 28. února 1948 v sekretariátu strany v Novém Bydžově ve 14. hod., s. 2.

<sup>23</sup> Pro úplnost je nutné uvést, že většina nepřítomných byla v Praze a účastnila se přípravných prací na sjezdu rolnických komisí. František Drožen a Josef Erban se nedostavili pro nesjízdnost cest. SOKA Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání OAV NF v Novém Bydžově dne 23. února 1948.

<sup>24</sup> František Jeřábek – politický tajemník, nar. 3. března 1909 v Holicích, bytem v Novém Bydžově, členem KSČ od roku 1935. Ze všech členů OV KSČ Nový Bydžov především on zasahoval do agendy AV NF. Lze předpokládat, že byl v otázce AV NF a komunistického převratu hlavním prostředníkem mezi zdejší KSČ a pražským ústředím. Srov. SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Návrh OKK (okresní kádrové komise pozn. autora) na sestavení Okresního výboru Nový Bydžov, 1949, nedatováno.

<sup>25</sup> Stanislav Šimák byl do funkce předsedy jednohlasně schválen. Místopředsedou byl zvolen Alfréd Synek (SOPVP), tajemníkem Josef Veselý – okresní osvětový inspektor (SČM). SOKA

Mezi prvními kroky, které OAV NF učinil, byla výměna osob v ONV Nový Bydžov. Stalo se tak na návrh tajemníka OV KSČ Františka Jeřábka. Bylo rozhodnuto o odvolání všech členů národně socialistické a lidové strany. Za sociální demokracii byli uvolněni všichni její zástupci až na jednoho, kterému byla projevena důvěra. Následně byla rada ONV doplněna o nové členy. Ti se mimo jiné rekrutovali i z nekomunistických stran, avšak byli bezesporu loajální KSČ.<sup>26</sup> Tak jako v jiných východočeských okresech následně zaměstnanci ONV složili slib Gottwaldově vládě a tím stvrdili svoji poslušnost novému režimu.<sup>27</sup> Jak již bylo dobou nutností, byly z první schůze OAV NF Nový Bydžov odeslány pozdravné telegramy prezidentu a předsedovi vlády. Oba vyjadřovaly podporu řešení vládní krize podle postupu navrženého Klementem Gottwaldem.<sup>28</sup>

Představitelé OAV NF Nový Bydžov naplánovali na pátek 27. února 1948 do Jiráskova divadla v Novém Bydžově shromáždění lidu, kde mělo být předloženo personální složení OAV NF přítomným ke schválení. Začátek byl stanoven na 17:30 hodin a k politické situaci měl promluvit okresní osvětový inspektor Josef Veselý.<sup>29</sup> Avšak únorová vládní krize měla rychlejší průběh, než tamější komunistické špičky předpokládaly. Druhý den po založení OAV NF Nový Bydžov následovala 24. února 1948 generální stávka. V Novém Bydžově se pracující ze závodů, úřadů a škol shromáždili na silnici vedoucí k cukrovaru, odkud poté odešli na manifestaci na náměstí.<sup>30</sup> Původně akce pracujících na podporu nových sociálních požadavků byla komunisty zneužita a „přetvořena“ na prostředek politického nátlaku k prosazení komunistického řešení krize.<sup>31</sup> Dne 25. února 1948 bylo již rozhodnuto a komunistický režim se naplno ujal moci v celé zemi.

Pochopitelně OAV NF v Novém Bydžově inicioval tvoření místních a závodních akčních výborů a jejich složení přímo ovlivňoval. Politický tajemník OV KSČ Jeřábek nařídil, aby byly akční výbory všude ustaveny tak, aby v nich

---

Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání OAV NF v Novém Bydžově dne 23. února 1948, s. 10.

<sup>26</sup> SOKA Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání OAV NF v Novém Bydžově dne 23. února 1948, s. 1–2.

<sup>27</sup> SOKA Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání OAV NF v Novém Bydžově ze dne 26. února 1948, s. 1.

<sup>28</sup> SOKA Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání OAV NF v Novém Bydžově dne 23. února 1948, s. 2.

<sup>29</sup> SOKA Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání OAV NF v Novém Bydžově dne 23. února 1948, s. 2.

<sup>30</sup> SOKA Hradec Králové, Pamětní kniha města Nový Bydžov 1933–1976, s. 436–437.

<sup>31</sup> Srov. VEBER, Václav: *Osudové únorové dny*. Praha 2008, s. 312.

měla KSČ nespornou většinu. Majoritní postavení v AV NF získávala KSČ poměrně snadno prostřednictvím zájmových složek, v nichž zastávali silně postavení komunisté. Podle rozhodnutí komunistických představitelů okresu Nový Bydžov měly být AV NF založeny „pokud možno všude“. Z dalších AV NF, které v regionu vznikly, lze uvést akční výbory v nemocnici,<sup>32</sup> v kampeličce ve Volanicích,<sup>33</sup> hostinských,<sup>34</sup> zaměstnanců ONV v Novém Bydžově atd.<sup>35</sup> Bezprostředně po ustavení OAV NF Nový Bydžov začaly vznikat také místní akční výbory Národní fronty (dále jen MAV NF) a jejich počet v březnu 1948 rapidně narůstal. MAV NF byly nadřazenými orgány místních národních výborů (dále jen MNV) a prováděly očistu jak v MNV, tak v zájmových organizacích ve svém teritoriu. Navrhovaly zavedení národních správ nad podniky s více než 50 zaměstnanci a v podnicích kolaborantů, šmelinářů a špatně hospodařících statků. MAV NF měly rovněž realizovat rozpuštění místních organizací strany národně socialistické a lidové. Dne 27. února 1948 vznikl např. MAV NF ve Štítě, který se skládal z devíti členů (tří za KSČ, tří za sociální demokracii, dva za JSČZ, jeden za Ústřední radu odborů (dále jen ÚRO)). Předseda byl z JSČZ, místopředseda a jednatel z KSČ. Ve stejné době byl založen MAV NF v Chlumci nad Cidlinou atd.<sup>36</sup> Po svém vzniku se řada MAV NF rychle chopila iniciativy a započala s očistou MNV.<sup>37</sup>

<sup>32</sup> SOKa Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis schůze širšího okresního výboru KSČ v sobotu dne 28. února 1948 v sekretariátu strany v Novém Bydžově ve 14. hod., s. 2–3.

<sup>33</sup> SOKa Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Volanice, Protokol MAV ze dne 18. března 1948.

<sup>34</sup> SOKa Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis ze schůze OV, dne 19. ledna 1949, s. 4.

<sup>35</sup> SOKa Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání OAV obrozené Národní fronty v Novém Bydžově dne 11. března 1948, s. 1.

<sup>36</sup> SOKa Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Štít, Směrnice pro činnost MAV obrozené NF, Nový Bydžov, 1. březen 1948; SOKa Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Štít, Zápis ze dne 1. března 1948; SOKa Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis schůze širšího okresního výboru KSČ v sobotu dne 28. února 1948 v sekretariátu strany v Novém Bydžově ve 14. hod., s. 2; SOKa Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání OAV NF obrozené Národní fronty v Novém Bydžově dne 11. března 1948, s. 2.

<sup>37</sup> Např. na své schůzi 8. března 1948 odvolal MAV NF ve Štítě nekomunistické členy MNV. Následně MAV navrhl nové složení MNV (jednalo se pouze o členy KSČ a sociální demokracie). SOKa Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Štít, Rozhodnutí z 9. března 1948.

Mezi další kroky AV NF v rámci okresu patřila vyměněna všech nepohodlných osob, které zastávaly důležité úřady a funkce,<sup>38</sup> a likvidace významných představitelů nekomunistických stran.<sup>39</sup> Řadu přijatých opatření motivovalo vyřizování účtů nového režimu s akterý tzv. Nechanické aféry.<sup>40</sup> OAV NF v Novém Bydžově rovněž zasahoval do kompetence bezpečnostních složek. Dokonce nařizoval zatčení nepohodlných osob.<sup>41</sup> Objevila se rovněž opatření hospodářského rázu. Všem peněžním ústavům byl Okresním akčním výborem Nový Bydžov vydán příkaz, aby vyplácely nejvýše 3 000 Kč. Vyšší částky byly vydány jen po schválení příslušného AV NF. Nepohodlným osobám byla odejmuta ve prospěch nového režimu motorová vozidla.<sup>42</sup> Také OAV NF nařídil změnit řadě osob pracovní zařazení (šlo vesměs o přerazení na nižší pozice), nebo rozhodl o propuštění ze zaměstnání. Všechny změny byly zdůvodněny reakčním smýšlením dotýčných.<sup>43</sup> Obdobně jako

<sup>38</sup> SOKA Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání OAV v Novém Bydžově dne 23. února 1948, s. 2.

<sup>39</sup> Např. bylo schváleno opatření bezpečnostního referátu k zajištění majetku bývalého ministra Josefa Černého z Nepolís. Na jeho hospodářství byla uvalena národní správa. Byla rozpoutána štvavá kampaň proti bývalému agrárníkovi a řediteli Rolnického družstva v Novém Bydžově Oldřichu Bartákoví, který v této době působil v Plzni. Barták v roce 1946 vstoupil do národně socialistické strany, ale po roce z ní odešel a již se nestal členem žádné politické strany. SOKA Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání OAV NF Národní fronty v Novém Bydžově dne 26. března 1948, s. 3; TICHÝ, Martin: *Muklovská dekáda jednoho „agrárníka“ aneb Oldřich Barták – jeden z tisíce*. Sborník Archivu bezpečnostních složek, 6, 2008, s. 287; *Hospodářství v Rolnickém družstvu*. Pochodeň, IV, č. 13, 26. března 1948, s. 5.

<sup>40</sup> Tzv. Nechanická aféra se udála na Hradecku v létě 1947. V obci Nechanice spolek Selská jízda, který byl KSČ trnem v oku, pořádal jezdecký závod. Komunisty ovládané ministerstvo vnitra neoprávněně prostřednictvím bezpečnostních složek jeho konání zamezilo. Blíže k této problematice: JIRÁSEK, Zdeněk: *Nechanická aféra*. Hradec Králové 1992.

Z tohoto důvodu schválil OAV NF v Novém Bydžově např. odvolání tajemníka JSČZ v Novém Bydžově a odeslání na dovolenou ředitele zdejší Okresní hospodářské záložny. SOKA Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání OAV NF v Novém Bydžově ze dne 26. února 1948, s. 1.

<sup>41</sup> Např. na základě usnesení předsednictva OAV NF Nový Bydžov ze dne 24. února 1948 byl zatčen a předán státnímu zastupitelstvu v Jičíně s obžalovacími spisy František Roudný. Dále byli dle rozhodnutí OAV NF bezpečnostními orgány zatčeni již zmíněný strážmistr ve výslužbě Rákos, statkáři Jemelík, Chmelař atd. SOKA Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání OAV NF v Novém Bydžově ze dne 26. února 1948, s. 1; *Zajištění nepřátel republiky*. Pochodeň, IV, č. 11, 12. března 1948, s. 7.

<sup>42</sup> SOKA Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání OAV NF v Novém Bydžově ze dne 26. února 1948, s. 1.

<sup>43</sup> Např. B. Vitvera, tajemník Okresního školního výboru v Novém Bydžově, byl přeložen na měšťanskou školu do Chomutic. Ředitel novobydžovského reálného gymnázia byl odeslán na dovolenou. Z rozhodnutí OAV NF Nový Bydžov byl pro nepřátelský postoj k lidové de-

ostatní východočeské okresy neunikl obnově retribučních soudů ani okres Nový Bydžov.<sup>44</sup> AV NF získaly v otázce retribučního soudnictví velký vliv. Např. OAV NF v Novém Bydžově rozhodoval o jmenování soudců z lidu, což se dělo na základě návrhu OV KSČ.<sup>45</sup> Na okrese bylo poté uspořádáno několik lidových soudů s provinivšími se občany.<sup>46</sup>

Mezi významné úkoly AV NF patřila likvidace národně socialistické a lidové strany. Dělo se tak i v okrese Nový Bydžov. Jmenovaným stranám bylo nařízeno, aby utvořily své akční výbory, jejichž složení musel odsouhlasit MAV NF, nebo OAV NF. Na pokyn KSČ se měly pokud možno ihned rozpustit místní organizace strany národně socialistické a lidové.<sup>47</sup> K omezení vlivu nekomunistických stran sloužila rovněž směrnice OV KSČ Nový Bydžov, která určovala, že při sestavování AV NF (především místních) nemělo být jednáno s místními organizacemi národně socialistické a lidové strany. Pokud existovala pravicová organizace sociální demokracie, taktéž s ní nemělo být jednáno. Naopak sestavující členové AV NF se měli obracet na s komunisty sympatizujícími členy jmenovaných organizací a vyzvat je, aby do AV NF vstoupili sami bez rozhodování a vlivu jejich vedení.<sup>48</sup> MAV NF se rušení

---

mokratickému režimu propuštěn ze zaměstnání vrchní dozorce silnic Jiroudek z Loukonos. SOKA Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání OAV NF v Novém Bydžově ze dne 26. února 1948, s. 1; SOKA Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis o schůzi OAV NF v Novém Bydžově dne 8. dubna 1948, s. 1.

<sup>44</sup> Blíže k dané problematice: JARKOVSKÁ, Lucie: *Odplata či spravedlnost? Mimořádné lidové soudy 1945–1948 na Královéhradecku*. Praha 2008. Občané okresu Nový Bydžov měli OAV NF oznámit všechny případy, kdy provinivší se osoby unikly retribuci a ty, které se po roce 1945 chovaly vysloveně reakčně. V této souvislosti AV NF prošetřovaly řadu podezřelých z „nadměrného stýkání“ s Němci za okupace. SOKA Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání OAV NF v Novém Bydžově ze dne 26. února 1948, s. 1; SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Volanice, Protokol MAV ze dne 21. dubna 1948.

<sup>45</sup> SOKA Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání OAV NF obrozené Národní fronty v Novém Bydžově dne 11. března 1948, s. 2; SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis schůze užšího okresního výboru KSČ v sekretariátu strany v Novém Bydžově v sobotu 13. března 1948 ve 14. hod., s. 2.

<sup>46</sup> SOKA Hradec Králové, Pamětní kniha města Nový Bydžov 1933–1976, s. 440–441.

<sup>47</sup> SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis schůze širšího okresního výboru KSČ v sobotu dne 28. února 1948 v sekretariátu strany v Novém Bydžově ve 14. hod., s. 2–3; SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Štít, Směrnice pro činnost MAV obrozené NF, Nový Bydžov, 1. březen 1948.

<sup>48</sup> SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Štít, Směrnice pro činnost MAV obrozené NF, Nový Bydžov, 1. březen 1948.



místních organizací nekomunistických stran ujal iniciativně a záhy po únoru jich byla skutečně řada rozpuštěna.<sup>49</sup> Přeměna nekomunistických stran však nenaplnila očekávání KSČ, spolupráce s obrozenou stranou socialistickou<sup>50</sup> a lidovou byla velmi nepatrná, takřka mizivá. U jmenovaných politických stran se projevoval zřejmý nezáměr a téměř zatvrzelost vůči jakékoliv politické spolupráci s KSČ, případně s akčními výbory.<sup>51</sup>

V dubnu 1948 byla výstavba AV NF v krajích, okresech i obcích v podstatě zakončena. Tyto orgány komunistické moci si získaly v krátké době své činnosti velikou autoritu u všech vrstev obyvatelstva. Původně patřila mezi jejich hlavní úkoly očista politického a hospodářského života, realizování sjednocení mládeže a sjednocení tělovýchovy. Později začaly být AV obrozené NF považovány za trvalé orgány, proto nemělo být jejich poslání zakončeno splněním zmíněných úkolů; naopak byly již pro ně připraveny nové. V nejkratším časovém horizontu to byly přípravy oslav jednotného 1. máje a 9. května. Druhým významným úkolem bylo zajištění diskuze o ústavě. Dříve, než byla ústava schválena parlamentem, měl být o ní každý občan informován a každému měla být dána možnost se k ní vyjádřit.<sup>52</sup> Avšak v praxi byla šance vyslovit se k ústavě jakkoliv negativně jen hypotetická.

Již výše jmenovaná oslava 1. máje se pod hlavičkou akčních výborů vsutku realizovala.<sup>53</sup> Pořádáním oslav byly pověřeny MAV NF spolu s OAV NF. Ke spolupráci na přípravách byli vyzváni všichni novému režimu loajální národní socialisté a lidé, dále členové JSČZ, SČM, ROH atd.<sup>54</sup> Samotných oslav 1. máje se v Novém Bydžově zúčastnilo asi 12–15 000 lidí, v Chlumci

<sup>49</sup> Připomeňme např. likvidaci národně socialistické a lidové strany ve Štítě ze začátku března 1948. Zdejší MAV NF nařídil zastavení veškeré činnosti a rozpuštění zmíněných stran. SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Štít, Rozhodnutí z 9. března 1948; SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Štít, Dopis od MAV NF ve Štítě pro Josefa Pražáka Štít čp. 9, 9. března 1948.

<sup>50</sup> Dne 29. února 1948 se Československá národně socialistická strana přejmenovala na Československou stranu socialistickou. Srov. KAPLAN, Karel: *Národní fronta 1948–1960* (dále jen *Národní fronta*). Praha 2012, s. 70.

<sup>51</sup> Státní oblastní archiv v Zámrsku (dále jen SOA Zámorsk), Národní fronta – Krajský akční výbor Hradec Králové, kart. 2, inv. č. 31, Situační zpráva č. 2 v týdnu od 10. října do 17. října 1948, s. 1.

<sup>52</sup> *Nové úkoly akčních výborů obrozené Národní fronty*. Pochodeň, IV, č. 16, 16. dubna 1948, s. 1.

<sup>53</sup> SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis schůze užšího okresního výboru dne 10. dubna 1948 v Novém Bydžově ve 14. hod., s. 2.

<sup>54</sup> SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis užšího okresního výboru KSČ. V sobotu dne 24. dubna 1948 v Chlumci nad Cidlinou ve 14. hod., s. 2.

nad Cidlinou jen 5–7 000. Slavnost nebyla ze strany OV KSČ hodnocena vyloženě negativně, ale jistá nespokojenost je zjevná: „...první máj byl jaksi studený, málo potlesku, málo hesel, nebyl bojovný jako předtím“. Na druhou stranu si novobydžovští komunisté uvědomovali, že oslavy na okrese dopadly daleko lépe než v Náchodě,<sup>55</sup> kde došlo k nesouhlasným vystoupením především ze strany studentů tamějšího reálného gymnázia a obchodní akademie.<sup>56</sup>

Významnou událostí, která znásobila aktivitu členů KSČ a AV NF a rozvířila dění na okrese, byly parlamentní volby, které se konaly 30. května 1948. Oficiálně v nich měli občané Československé republiky projevit svůj souhlas s dosud vykonanou prací vlády Národní fronty (především s národním pojištěním, zemědělskými zákony, znárodněním, školským zákonem a s novou ústavou). Obyvatelé měli rovněž stvrdit udržení dosavadního směru vývoje a mimo jiné odsouhlasit spojenectví se SSSR.<sup>57</sup> Ve skutečnosti bylo účelem voleb dovršit přechod totalitního monopolu moci na orgány a aparát KSČ.<sup>58</sup> AV NF v nich sehrály klíčovou roli. Zajistily, aby při volbách nebylo nic ponecháno náhodě. Hlavním úkolem bylo zaručit komunistům absolutní kontrolu nad hlasováním a co nejvíce znemožnit obyvatelstvu možnost vyjádřit se při volbách svobodně. Tyto úkoly byly realizovány na základě poměrně propracovaného systému. Místní akční výbory NF nesly zodpovědnost za to, že byly sestaveny seznamy osob vyloučených z veřejného a politického života. Seznamy se poté staly podkladem pro omezení volebního práva nepohodlných občanů, u kterých byl předpoklad, že by mohli hlasovat proti jednotné kandidátce. Důvody pro odejmutí možnosti zúčastnit se voleb byly koncipovány tak široce,<sup>59</sup> že to umožňovalo zbavit volebního práva vedle osob posti-

<sup>55</sup> SOKa Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis schůze užšího okresního výboru KSČ dne 8. května 1948 ve 14. hod. v sekretariátu strany v Novém Bydžově, s. 2.

<sup>56</sup> SOKa Náchod, Okresní výbor národní fronty Náchod, kart. 1, inv. č. 2, Zápis ze schůze předsednictva OAV NF v Náchodě konané dne 3. května 1948.

<sup>57</sup> SOKa Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Štít, Činnost akčních výborů NF – Volební pokyny č. 3, Oběžník č. 12, Generální sekretariát Ústředního akčního výboru Národní fronty (dále jen ÚAV NF), 17. května. 1948.

<sup>58</sup> KAPLAN, Karel: *Nekrvavá revoluce*. Praha 1993, s. 190.

<sup>59</sup> V seznamech se objevil každý, 1. kdo byl odsouzen nebo proti komu bylo vedeno trestní řízení podle zákona na ochranu republiky. 2. kdo se provinil proti lidové demokratickému řádu, to znamená: veřejně hanobil vládu, vyzýval občanstvo k odporu vůči vládním usnesením, šířil nepravdivé zprávy, ilegální tiskoviny a organizoval hromadný poslech republiky nepřátelského cizího rozhlasu. 3. kdo činně a vědomě usiloval o hospodářský rozvrat, to znamená: veřejně vyzýval k neplnění dodávek, ke snížení pracovní výkonnosti, kdo provozoval černý obchod, veřejně zrazoval občanstvo od účasti na dobrovolných pracovních brigádách nebo dopustil se sabotáže ve výrobě. 4. kdo zneužil veřejné nebo politické funkce ke svému oboha-

žených „oprávněně“ i osoby, které se ničeho nedopustily a nepohodlné byly pouze z politických důvodů.

Jako součást příprav na květnové volby měly MNV v součinnosti s MAV NF provést nejpozději do 25. dubna 1948 obrodu (očistu) MNV.<sup>60</sup> Tím byl vyloučen jakýkoliv nekontrolovatelný vliv na realizaci voleb a jejich samotný průběh. Sestavu okrskových volebních komisí navrhovaly MAV NF a předkládaly je OAV NF. Složení takovéto konkrétní komise lze demonstrovat na případu obce Štít. Její členové byli buď příslušníci KSČ, nebo bezpartijní, ale jednalo se o osoby rekrutované z MNV, tudíž členy opět loajální novému režimu.<sup>61</sup> Je zcela patrné, že průběh voleb byl díky činnosti AV NF plně v moci KSČ. Na druhou stranu ÚAV NF se v reakci na manifestační volby zásadně vyslovil pro tajné hlasování.<sup>62</sup> Pro zaručení alespoň zdání regulérnosti byly do 25. května jmenováni důvěrníci pro volební místnosti. Ti neměli chápat svůj úkol jako kontroloři, kteří sledovali, jak kdo hlasuje, ale měli zabezpečit poctivost voleb.<sup>63</sup> Tato opatření nesměřovala ani tak k zajištění regulérnosti voleb, ale především měla dát volbám punc legitimnosti, aby nebyly jasně a hmatatelně zdiskreditovány jak v domácím, tak i v mezinárodním měřítku.

Je nutné si uvědomit, že jak nejvyšší představitelé KSČ, tak i ti z Nového Bydžova měli z voleb strach a výsledkem si nebyli vůbec jisti. Volební průzkumy v okrese Nový Bydžov ze začátku dubna 1948 nepřinášely povzbudivé informace. Průzkumy kalkulovaly s poměrně nízkou podporou jednotné kandidátky Národní fronty.<sup>64</sup> Představitelé OV KSČ Nový Bydžov (potažmo

---

cení, přijímal úplatky. SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Štít, Směrnice pro činnost MAV obrozené NF, Oběžník č. 14/48, ÚAV NF, 13. dubna 1948.

<sup>60</sup> SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Štít, Ustavení obrozených místních národních výborů, ONV v Novém Bydžově, 8. dubna 1948.

<sup>61</sup> SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Štít, Hlášení pro OAV NF v Novém Bydžově, MAV NF ve Štítě, 24. září 1948.

<sup>62</sup> Rovněž KAV NF byly povinny dbát, aby byla zajištěna každému voliči možnost tajné volby. Taktéž představitelé novobydžovské KSČ kladli důraz, aby byly volby tajné a byly všude pleny. SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Štít, Činnost akčních výborů NF – Volební pokyny č. 3, Oběžník č. 12, Generální sekretariát ÚAV NF, 17. května. 1948; SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis schůze užšího okresního výboru KSČ dne 29. května 1948 v Chlumci nad Cidlinou ve 14. hod., s. 2.

<sup>63</sup> SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Štít, Činnost akčních výborů NF – Volební pokyny č. 3, Oběžník č. 12, Generální sekretariát ÚAV NF, 17. května. 1948.

<sup>64</sup> SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis schůze širšího okresního výboru KSČ v Novém Bydžově, v sobotu dne 3. dubna 1948 v Chlumci nad Cidlinou, ve 14. hod. odpo., s. 2.

politický tajemník Jeřábek) si uvědomovali vážnost celé věci.<sup>65</sup> Volby byly natolik důležité, že okresní vedení KSČ odsunulo řešení vnitřních problémů až na dobu po volbách: „Po volbách se věnujeme vyčištění vlastních řad. Vyhrání voleb je pro nás rozhodující, jak uvnitř, tak i pro zahraničí.“ Kýžené výsledky voleb v okrese měly zajistit krom personálních změn v MAV NF rovněž i další opatření. Z rozhodnutí OV KSČ Nový Bydžov měly být potrestány ty osoby, které odmítly podepsat souhlas s jednotnou kandidátkou. U členů KSČ mělo být zavedeno disciplinární řízení, jinostranici měli být veřejně označeni za nepřítelé národa.<sup>66</sup> KSČ rovněž veřejně napadala instituci tzv. bílých lístků<sup>67</sup>: „...prázdný volební lístek ... je výrazem zapadajících vykořisťovatelských tříd v ČSR“. Rozhořela se až demagogická kampaň na podporu jednotné kandidátky. Společná kandidátka obrozené NF byla oficiálně prezentována jako absolutní dobro a jako mezník v historickém vývoji Československa.<sup>68</sup> Naopak osoby, které by jednotnou kandidátku nevolily, byly strašeny mimo jiné návratem Němců do pohraničí.<sup>69</sup> Především jedinci, kteří neměli sympatie v obci a byli vyslovenými odpůrci nového režimu, měli být pro výstrahu zbaveni volebního práva. Komunisté správně předpokládali, že toto opatření vyvolá souhlasnou odezvu u voličů.<sup>70</sup> Týden od 23. do 30. května 1948 se stal týdnem osobní agitace. Tehdejší komunističtí představitelé byli přesvědčeni, že osobní rozmluvou nejlépe získají každého voliče pro nutnost hlasovat pro

<sup>65</sup> „...situace není tak růžová, jak si někteří soudruzi představují a nechávají se ukolébávat, až zarážející někdy nečinností a myšlenkou, že je již vítězství hotové. Fakt je, že když bude více bílých lístků, než sami počítáme, že reakci bude stoupat hřebínek k další podkopné práci. Za každou cenu zameziti ve volbách odevzdání bílých lístků. Průzkumy ukázaly, že namnoze jich by bylo dosti. Poukazuje na případ Žízelic, kam pojede zítra udělat pořádek...“ V reakci na špatné předvolební výsledky obce Žízelice se OV KSČ usnesl, aby tamější předseda MAV NF byl zbaven funkce. SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis schůze užšího okresního výboru KSČ dne 8. května 1948 ve 14. hod. v sekretariátu strany v Novém Bydžově, s. 2–3.

<sup>66</sup> SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis schůze užšího okresního výboru KSČ dne 8. května 1948 ve 14. hod. v sekretariátu strany v Novém Bydžově, s. 2–3.

<sup>67</sup> V pramenech a statistikách označovány jako prázdné lístky.

<sup>68</sup> *Jednotná kandidátka NF mezníkem na cestě k socialismu*. Pochodeň, IV, č. 20, 14. května 1948, s. 3.

<sup>69</sup> V regionálním tisku se vesměs se objevovaly hesla typu: „Bílý lístek – zrada na národě“ nebo „Bílý lístek znamená návrat k Mnichovu“ atd. *Co znamená*. Pochodeň, IV, č. 21, 21. května 1948, s. 4.

<sup>70</sup> SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis schůze užšího okresního výboru KSČ dne 8. května 1948 ve 14. hod. v sekretariátu strany v Novém Bydžově, s. 2.

jednotnou kandidátku NF.<sup>71</sup> Rovněž byly v celém okrese rozplánovány předvolební schůze. Hlavním účelem bylo přesvědčit občany o nutnosti volby jednotné kandidátky, i proto navštívili referenti z krajského akčního výboru při této příležitosti většinu obcí.<sup>72</sup> Pomoci občanům ve „správném“ rozhodování při volbách měly také dekrety na půdu ze zbytkových statků, které měly být rozdány nejpozději do dne konání voleb. Přes tato opatření nepřinášely volební průzkumy opětovně povzbudivé zprávy. Průzkum z 22. květena 1948 ukázal, že bílých lístků bude cca 14 %.<sup>73</sup> Podíl na tom měla bezesporu aktivita odpůrců nového režimu.<sup>74</sup>

Nakonec se obavy komunistů nenaplnily a volby dopadly pro jednotnou kandidátku Národní fronty a KSČ příznivě. Avšak je nutné si uvědomit, že docházelo k machinacím s výsledky hlasování. Způsob jejich pokřívání naznačují archivní prameny. Pokud porovnáme volební čísla, která uváděly oficiální statistiky, s údaji, které vykázal užší výbor OV KSČ,<sup>75</sup> zjistíme, že počet bílých lístků shodně odpovídá hodnotě uvedené v oficiální statistice. Tudíž s tímto údajem manipulováno nebylo. Hodnoty se mírně rozcházejí v otázce neplatných hlasů. Oficiální prameny uvádí pro okres Nový Bydžov o čtyři neplatné hlasy více. Nejmarkantnější je rozdíl v počtu odevzdaných lístků. Zde došlo k odchylce 2 611 hlasů, které byly později bez jakýchkoliv pochyb započteny ve prospěch jednotné kandidátky. Toto však neodhaluje všechny možné způsoby machinací s volebními výsledky, pouze ukazuje jeden z možných a použitých způsobů k jejich ovlivnění. To, že oficiální statistiky podávaly obraz voleb jako totálního vítězství jednotné kandidátky, potažmo nového režimu, je dáno i tím, že v nich byl záměrně uváděn pouze počet odevzdaných hlasů, nikoliv celkový počet voličů. Nelze tedy snadno určit, kolik osob bylo vyloučeno z voleb. Z celkového počtu voličů podporovalo NF zcela jistě daleko méně osob, než by se na první pohled zdálo. Podle oficiálních statistik vypadaly volební výsledky následovně: 85,96 % odevzdaných hlasů pro

<sup>71</sup> SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Štít, Činnost akčních výborů NF – Volební pokyny č. 3, Oběžník č. 12, Generální sekretariát ÚAV NF, 17. května. 1948.

<sup>72</sup> SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis schůze okresního užšího výboru KSČ dne 15. května 1948 v Chlumci nad Cidlinou ve 14. hod., s. 1.

<sup>73</sup> SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis schůze širšího okresního výboru KSČ dne 22. května 1948 ve 14. hod. odpo. Na Kněžovce v Novém Bydžově, s. 1–2.

<sup>74</sup> Např. v Novém Bydžově byly rozhozeny letáky protirežimního obsahu. SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis schůze užšího okresního výboru KSČ dne 29. května 1948 v Chlumci nad Cidlinou ve 14. hod., s. 2.

<sup>75</sup> Lze předpokládat, že OV KSČ Nový Bydžov měl nejlepší přehled o výsledcích voleb ze všech zainteresovaných orgánů, protože byl hlavním hybatelem dění v okrese (pozn. autora).

jednotnou kandidátku Národní fronty; 6,54 % tvořily prázdné lístky a 7,50 % lístků bylo neplatných.<sup>76</sup> Komunističtí představitelé okresu Nový Bydžov přisuzovali úspěch ve volbách tomu, že v únorových událostech obsadili a vyčistili klíčové úřady, MNV a všechny důležité místa. Na druhou stranu byla vyčítána ostatním politickým stranám pasivita v předvolební kampani. Jako nejpasivnější byli označeni lidovci. Nopak byla přiznána zásluha akčním výborům NF, které: „reakci kleply přes prsty“. OV KSČ byl přesvědčen, že ty obce, které váhaly s očistou, měly nesporně horší výsledky, než ty obce, jež provedly řádnou očistu.<sup>77</sup>

Škála úkolů, kterými se AV NF zabývaly, byla velmi rozsáhlá. Očista společnosti se nevyhnula ani oblasti školství. Akčními výbory byla postižena řada novobydžovských pedagogů. Mezi tresty figurovalo např. udělení důtky,<sup>78</sup> propuštění ze zaměstnání,<sup>79</sup> přeložení na jiné pracoviště a penzionování.<sup>80</sup> Všichni učitelé se měli z rozhodnutí OAV NF Nový Bydžov zapojit do veřejné činnosti (zejména vypomáhat národním výborům a v kultuře na vesnici atd.).<sup>81</sup> Nejméně příznivá situace panovala pro nový režim mezi studenty, a proto měli být převychováni.<sup>82</sup>

Do oblasti náboženství AV NF v okrese Nový Bydžov ve sledovaném období příliš nezasahovaly. Bylo to dáno především nevyjasněným postojem KSČ ke katolické církvi, která se měla vzdát Vatikánu a stát se národní církví. Z toho důvodu prozatím nedocházelo k významnějším zásahům ze strany akčních výborů NF. Církve byly vesměs pouze vyzývány ke spolupráci s no-

<sup>76</sup> *Volby do Národního shromáždění v květnu 1948*. Zprávy Státního úřadu statistického republiky Československé, XXIX, 1948, Řada B.

<sup>77</sup> SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis užšího okresního výboru KSČ dne 5. června 1948 v Novém Bydžově ve 14. hod., s. 1–2.

<sup>78</sup> Např. MAV NF ve Volanicích udělil důtku řídícímu učiteli, aby působil jako vychovatel, jak doba vyžadovala. Pokud by se jeho přístup nezměnil, měl být přeložen. SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Volanice, Protokol MAV NF ze dne 8. března 1948.

<sup>79</sup> Připomeňme případ feditelky odborné školy pro ženská povolání Šenkové. SOKA Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis o schůzi OAV NF v Novém Bydžově dne 8. dubna 1948, s. 2; SOKA Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis o zasedání OAV NF v Novém Bydžově v zasedací síni ONV dne 19. dubna 1948, s. 1.

<sup>80</sup> SOKA Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis o schůzi OAV NF v Novém Bydžově dne 8. dubna 1948, s. 4.

<sup>81</sup> SOKA Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání pléna OAV NF v Novém Bydžově dne 4. října 1948 v zasedací síni ONV, s. 1.

<sup>82</sup> SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Slavnostní zasedání širšího okresního výboru KSČ, konaného dne 5. prosince 1948, s. 16.

vým režimem.<sup>83</sup> AV NF se výrazněji zapojily do otázky náboženství teprve v roce 1949 v souvislosti s tzv. Katolickou akcí,<sup>84</sup> jejímž hlavním úkolem bylo získat podporu věřících pro dohodu mezi katolickou církví a státem, která by vedla ke vzniku státní, národní církve nezávislé na Vatikánu.<sup>85</sup>

Velký prostor věnovaly AV NF Sokolu, neboť vrcholní představitelé KSČ si uvědomovali jeho význam. Jednalo se o nejmasovější tělovýchovnou organizaci v Československu, která se honosila dlouhou tělovýchovnou tradicí, a jež byla dokonale centrálně vybudovaná. Sokol navštěvoval mizivý počet komunistů, tudíž KSČ v něm neměla silné pozice. Naopak představoval jednu z významných platforem, která ze své podstaty seskupovala především osoby, jež nový režim považoval za své odpůrce. Sdružovaly se v něm především střední a maloburžoazní vrstvy, tedy vrstvy, jež byly přirozeným nepřítelem komunistické ideologie. Na rozdíl od politických stran se AV NF nezdařilo Sokol si tak rychle podrobit.

Již na konci února 1948 mluvili představitelé OV KSČ Nový Bydžov o nutnosti provedení očisty v Sokole.<sup>86</sup> Samotnou očistu této tělovýchovné organizace měly na starost nově vzniklé akční výbory Sokola, odpovědné především za to, že na vedoucích místech v tělovýchově a v řadách prostého členstva zůstaly jen osoby mající kladný poměr ke sjednocení tělovýchovy a k lidové demokratickému režimu.<sup>87</sup> Vzniklé AV NF byly tvořeny pouze příslušníky Sokola. Do činnosti Sokola neměly přímo zasahovat ani MAV NF či OAV NF a případná perzekuce v zaměstnání se neměla přenášet do sokolských jednot.<sup>88</sup> I v okrese Nový Bydžov byly zakládány téměř

<sup>83</sup> Např.: SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Štít, Směrnice pro činnost MAV obrozené NF, Oběžník č. 7, ÚAV NF, 9. dubna 1948.

<sup>84</sup> Srov. SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1–7, Lovčice, Všem místním akčním výborům, č. j. 509/1949, OAV NF, nedatováno, s. 2.

<sup>85</sup> Blíže KAPLAN, K.: *Národní fronta*, s. 155–164.

<sup>86</sup> SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis schůze širšího okresního výboru KSČ v sobotu dne 28. února 1948 v sekretariátu strany v Novém Bydžově ve 14. hod., s. 2.

<sup>87</sup> SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Štít, Směrnice pro činnost MAV obrozené NF, Oběžník č. 7, ÚAV NF, 9. dubna 1948.

<sup>88</sup> UHLÍŘ, Jan – WAIC, Marek: *Sokol proti totalitě 1938–1952*. Praha 2001, s. 128.

okamžitě sokolské AV NF,<sup>89</sup> které se záhy zhostily svého úkolu a začaly ze Sokola vylučovat nepohodlné osoby.<sup>90</sup>

V létě 1948 se konal v Praze všesokolský slet, jenž se stal pro novobydžovské obyvatele velkou událostí, a řada z nich se ho zúčastnila.<sup>91</sup> Již v průběhu sletu se objevily různé projevy nesouhlasu s komunistickým režimem. OAV NF Nový Bydžov reagoval okamžitě a 28. června 1948 (tedy ještě v době konání sletu) se zabýval otázkou poměrů při tomto svátku sportu.<sup>92</sup> Skutečné události, které se odehrály na sletu, byly KSČ překrouceny a prezentovány tak, že se na něm projeví „reakční protistátní živly“. Po sletu následovala tvrdá opatření. Dne 9. července 1948 vláda rozhodla o rázném postupu v Sokole. Řešením „neutěšené“ situace byly pověřeny AV NF. Na základě nařízení ÚAV NF byly zřízeny při všech krajských, okresních a místních AV NF sokolské komise, jež měly očistu provést.<sup>93</sup> V reakci na odpor projevený na sletu urychlila KSČ sjednocení veškeré tělovýchovy.<sup>94</sup> OAV NF v Novém Bydžově se společně s OV KSČ plně zapojil do druhé vlny očisty ve zdejším Sokole. Členové OV KSČ měli za úkol zařídit, aby byly v závodech přijaty rezoluce požadující očistu Sokola od pobuřujících provokatérů.<sup>95</sup> Při každém MAV NF, v jehož územním teritoriu existovala tělocvičná jednotka Sokol (dále jen TJS), byla ustanovena očištná sokolská komise.<sup>96</sup> Hlavní vlna vylučování

<sup>89</sup> Např. ve Volanicích proběhla 18. března 1948 schůze MAV NF, kde bylo prvním bodem programu schválení členů AV TJS. SOkA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Volanice, Protokol MAV NF ze dne 18. března 1948.

<sup>90</sup> Např. z výboru Sokola Nový Bydžov byly vyloučeny tři osoby. SOkA Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis o zasedání OAV NF v Novém Bydžově v zasedací síni ONV dne 19. dubna 1948, s. 1.

<sup>91</sup> SOkA Hradec Králové, Pamětní kniha města Nový Bydžov 1933–1976, s. 441.

<sup>92</sup> Bylo rozhodnuto, že funkcionáři Sokola jsou povinni zasáhnout taktickým způsobem mezi členstvem, aby na sletu nedocházelo k politickým provokacím. Předseda OAV NF Nový Bydžov apeloval na zástupce z řad sokolského vedení, aby se v hlavních sletových dnech provokace neopakovaly. Představitelé novobydžovského Sokola se zaručili, že při vystoupení žactva ze strany jejich svěřenců k žádným provokacím nedojde. SOkA Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání pléna OAV NF v Novém Bydžově dne 28. června 1948, s. 1.

<sup>93</sup> MLÝNSKÝ, J.: *c. d.*, s. 79.

<sup>94</sup> SOkA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Skřivany, Všem krajským a okresním výborům KSČ, nedatováno, s. 1.

<sup>95</sup> SOkA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis schůze užšího okresního výboru KSČ, dne 30. července 1948 v sekretariátě Nový Bydžov v 18. hod., s. 3.

<sup>96</sup> Očištná komise měla vždy osm členů (čtyři členové z MAV NF a čtyři členové ze Sokola, předseda byl člen MAV NF). Tato komise si vyžádala od jednoty seznam všech členů Sokola a ve své schůzi jednoho člena po druhém prověřila, zda se nezpřonevěřil sokolské myšlence,



v nejvyšším vedení Sokola v Novém Bydžově proběhla v srpnu 1948.<sup>97</sup> Naopak na jednotlivé organizace TJS se MAV NF zaměřily teprve v září 1948.<sup>98</sup> Ač měla být očista realizována do konce září 1948,<sup>99</sup> termín jejího dokončení se protáhl. Začátkem října ještě nebyla ukončena. Do té doby AV NF na Novobydžovsku vyloučily 84 členů, 14 členů zbavily členství na půl roku, 17 osob bylo zbaveno funkcí a 89 Sokolům byla vyslovena důtka. Nedořešeno bylo cca pět případů v Novém Bydžově. Stejně jako v jiných východočeských okresech bylo rozhodnuto zabavit vyloučeným členům kroje, legitimace a odznaky. Následně byly sletové kroje uskladněny u mateřské jednoty.<sup>100</sup> Odevzdávání však bylo neoprávněné, protože kroje nikdy nebyly majetkem Sokola, ale majetkem jednotlivých členů.<sup>101</sup>

Očista Sokola v okrese Nový Bydžov přesto neproběhla zcela tak, jak měla. Ve shodě s jinými okresy i zde zafungovaly především v menších tělocvičných jednotách osobní známosti a loajálností, jak u příslušníků KSČ, tak u členů AV NF, kteří byli prověrkou pověřeni. Na druhou stranu primární cíl očisty byl splněn. Čelní demokratičtí představitelé Sokola na okrese byli odstraněni.<sup>102</sup> Tím však očista v Sokole neskončila. Nově se pozornost AV NF zaměřila především na funkcionáře a členy bývalých tělovýchovných, sportovních a turistických organizací, které se po únoru 1948 sloučily se So-

---

anebo lidově demokratickému zřízení. Tato komise své usnesení oznámila sokolské jednotě a jednota rozhodnutí komise provedla. Je nutné si uvědomit, že AV NF nebyl vykonavatel, tím byla jednota. SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Skřivany, Místním akčním výborům NF, OAV NF v Novém Bydžově, 18. září 1948.

<sup>97</sup> V Bydžově vylučují ze Sokola. Pochodeň, IV, č. 21, 20. srpna 1948, s. 11; SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Skřivany, OAV NF Nový Bydžov, 26. srpna 1948, s. 1.

<sup>98</sup> Srov. SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Skřivany, Sokolská župa Denisova – očista, MAV NF Skřivany, 2. září 1948, s. 1; SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Volanice, Zápis ze schůze MAV NF konané dne 8. září 1948 atd.

<sup>99</sup> SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Volanice, Místním akčním výborům NF, OAV NF v Novém Bydžově, 18. září 1948.

<sup>100</sup> SOKA Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání pléna OAV v Novém Bydžově dne 4. října 1948 v zasedací síni ONV, s. 2.

<sup>101</sup> UHLÍŘ, J. – WAIC, M.: c. d., s. 149.

<sup>102</sup> SOA Zámorsk, Národní fronta – Krajský akční výbor Hradec Králové, kart. 2, inv. č. 31, Situační zpráva č. 2 v týdnu od 10. října do 17. října 1948, s. 1.

kolem.<sup>103</sup> Náladu v Sokole měl rovněž změnit vstup členů KSČ (především dělnictva) do jeho řad.<sup>104</sup>

Rok 1948 byl pro novobydžovský Sokol přelomový. V důsledku několika opakovaných čistek jeho činnost výrazně poklesla.<sup>105</sup> Ačkoliv měla očista destruktivní vliv na samostatnou organizaci Sokola, novému režimu přinesla kýžené výsledky. Jeho odpůrci byli z novobydžovského Sokola odstraněni a ten se podřídil komunistickému diktátu. Bylo to patrné na oslavách 1. máje v roce 1949, do kterých se novobydžovský Sokol zapojil vytvořením dvou alegorických vozů. Avšak vítězství nového režimu nebylo absolutní, především v Chlumci nad Cidlinou panovala mezi členy Sokola snaha se z oslav všemožně vymluvit.<sup>106</sup>

Mezi další úkoly AV NF patřila např.<sup>107</sup> očista mysliveckých spolků prostřednictvím MAV NF, udělování povolení k jízdě, vydávání potvrzení o národní i politické spolehlivosti, potřebné jako doklad k různým žádostem (např. o připuštění k doktorské zkoušce, o povolení stavebních úprav atd.). MAV NF vydávaly souhlasné stanovisko jako doklad k žádosti o zbrojní pas na loveckou pušku, či k přijetí do různých škol.<sup>108</sup> V roce 1948 zavedly AV NF v okrese Nový Bydžov do řady podniků a obchodů národní správu.<sup>109</sup>

<sup>103</sup> SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Štít, Činnost akčních výborů NF, Oběžník č. 21, ÚAV NF, 20. listopadu 1948.

<sup>104</sup> SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zasedání slavnostního širšího okresního výboru KSČ, konaného dne 5. prosince 1948, projev Jeřábka, s. 9.

<sup>105</sup> SOA Zámorsk, Národní fronta – Krajský akční výbor Hradec Králové, kart. 2, inv. č. 32, Situační zpráva od 27. března do 3. března 1949.

<sup>106</sup> SOA Zámorsk, Národní fronta – Krajský akční výbor Hradec Králové, kart. 2, inv. č. 32, Situační zpráva od 24. dubna do 1. května 1949.

<sup>107</sup> Nejednalo se o úplný výčet činnosti (potažmo agendy) AV NF. Jelikož tyto orgány působily ve všech sférách tehdejší československé společnosti, byly jmenovány pouze nejdůležitější aktivity.

<sup>108</sup> SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Volanice, Protokol MAV NF ze dne 26. března 1948; SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Skřivany, Žádost 5. června 1948; SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Skřivany, Potvrzení, MAV NF Skřivany, 29. září 1948, s. 1; SOKA Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis o zasedání OAV NF v Novém Bydžově v zasedací síni ONV dne 19. dubna 1948, s. 2.

<sup>109</sup> Národní správa byla v roce 1948 zavedena např. v železářství firmy Fr. Peřina, ve velkoobchodu Čapoun, u stavitelů M. Hurých a Byška, v čistírně peří Sluka, na pilu Dufek, v tiskárně Al. Janata, v Rolnickém družstvu, v cukrovaru a koželužně, ve Schreiberově pivovaru, v pekárně Ant. Langra, na velkostatku Ing. Picka a Dr. B. Picka v Barchově, či na truhlářství O. Podzimka z Vysokého Veselí atd. Srov.: SOKA Hradec Králové, Pamětní kniha města Nový Bydžov

K opatřením se silným populistickým nádechem patřilo především řešení otázky tzv. nadměrných bytů. „Uvolněné“ byty měly být z rozhodnutí OAV NF, či MNV přiděleny sociálně potřebným občanům, případně pracujícím s více dětmi.<sup>110</sup> Rovněž na popud OAV NF v Novém Bydžově byly provedeny kontroly, jež měly vymýtit hraní hazardních her.<sup>111</sup> AV NF se v rámci populistických opatření zaměřily i na nezaměstnané osoby, nebo osoby vyhýbající se práci.<sup>112</sup> Ač obyvatelstvo na jednu stranu schvalovalo zařazení nezaměstnaných do pracovního režimu, na druhou stranu se v této otázce nechtělo angažovat. Plakáty s výzvou, aby občané hlásili nezaměstnané, zůstaly nevyslyšené. Přesto do října 1948 OAV NF Nový Bydžov podchytil 32 případů osob štítících se práce. Další osoby měly být zjištěny na veřejných schůzích s občanstvem.<sup>113</sup> Na konci roku 1948 zahájil OAV NF z dnešního pohledu extrémní akci na převýchovu nepracujících. Jednalo se o myšlenku zakládání pracovních táborů pro tyto osoby. Nutno podotknout, že obdobné pokusy se objevily v celé zemi a pramenily z rozhodnutí nejvyššího vedení státu. V okrese Nový Bydžov bylo plánováno zřízení tříčlenných komisí, které si měly připravit seznamy lidí pro pracovní tábory. Pozornost měla být také věnována osobám, které pracovaly „na černo“.<sup>114</sup> Populistická opatření přijatá akčními výbory mířila především na nešvary odsuzované společností a měla zajistit u občanstva sympatie k akčním výborům NF i k novému totalitnímu režimu.

---

1933–1976, s. 438–439; SOKa Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis o zasedání OAV NF v Novém Bydžově v zasedací síni ONV dne 19. dubna 1948, s. 1; SOKa Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání pléna OAV NF v Novém Bydžově dne 4. října 1948 v zasedací síni ONV, s. 2. Blíže k problematice likvidace československého živnostnictva: MAREK, Pavel: *České živnostnictvo 1945–1960: likvidace živnostníků, řemeslníků a obchodníků v českých zemích*. Brno 2006.

<sup>110</sup> SOKa Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis o schůzi OAV NF v Novém Bydžově dne 8. dubna 1948, s. 1, 3.

<sup>111</sup> Kontroly byly provedeny např. v novobydžovském hotelu Schroll a Lev. SOKa Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis o schůzi OAV NF v Novém Bydžově dne 8. dubna 1948, s. 1.

<sup>112</sup> SOKa Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis o zasedání OAV NF v Novém Bydžově v zasedací síni ONV dne 19. dubna 1948, s. 3.

<sup>113</sup> SOKa Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání pléna OAV NF v Novém Bydžově dne 4. října 1948 v zasedací síni ONV, s. 1.

<sup>114</sup> SOKa Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zasedání slavnostního širšího okresního výboru KSČ, konaného dne 5. prosince 1948, projev Jeřábka, s. 9.

Zásahům AV NF na Novobydžovsku neunikla ani oblast zemědělství. V ní se měly zasadit o očistu místních sdružení JSČZ a napomáhat k zajištění výživy obyvatelstva.<sup>115</sup> Pozornost byla věnována především upevnění morálky zemědělců při plnění dodávek zemědělských komodit a zvýšení pracovní výkonnosti. Dělo se tak vesměs prostřednictvím různých výzev. AV NF byly rovněž odpovědné za to, aby byla závčas dokončena jarní orba a osev a aby v obcích nezůstala ležet půda ladem. Úkolem AV NF bylo zavést do venkovské společnosti nový prvek, na který kladl komunistický režim velký důraz. Jednalo se o sousedské soutěžení.<sup>116</sup> Povinností členů OAV NF bylo věnovat pozornost sklizni obilí na velkostatech; společně s členy MAV NF dohlíželi také na přípravu žňových brigád nebo na fungování protipožárních hlídek.<sup>117</sup>

Ve sledovaném období se AV NF zhostily své úlohy v oblasti zemědělství poměrně úspěšně. Zvláště OAV NF byl kladně hodnocen za roli v rámci akce za zvýšené dodávky komodit.<sup>118</sup> V dodávce chlebového obilí byl okres Nový Bydžov na prvním místě v kraji a na 3. místě v Čechách a na Moravě.<sup>119</sup> Dobré procentuelní výsledky byly považovány za úspěch účinné a agilní spolupráce jednotlivých organizací KSČ a AV NF.<sup>120</sup> V roce 1949 připadl AV NF v oblasti polnohospodářství nový úkol spojený s přijetím rozhodnutí uskutečnit socializaci československého zemědělství.<sup>121</sup> Paradoxně nástup kolektivizace ukončil zájem novobydžovských AV NF o agrární problema-

<sup>115</sup> Úkoly akčních výborů na vesnici. Pochodeň, IV, č. 13, 26. března 1948, s. 5.

<sup>116</sup> Akční výbory spolu s MNV a JSČZ dostaly za úkol připravit sousedskou soutěž v dodávkách masa, mléka a brambor, či v plnění osevního plánu. Úkoly akčních výborů na vesnici, Tamtéž; SOKa Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání pléna OAV NF v Novém Bydžově dne 28. června 1948, s. 1; SOKa Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Skřivany, Všem místním akčním výborům, OAV NF Nový Bydžov, 16. srpna 1948.

<sup>117</sup> SOKa Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Všem místním akčním výborům, OAV NF Nový Bydžov, 4. srpna 1948; SOKa Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis o schůzi Okresního akčního výboru obrozené NF v Novém Bydžově, konané dne 23. srpna 1948, s. 1.

<sup>118</sup> SOA Zámorsk, Národní fronta – Krajský akční výbor Hradec Králové, kart. 2, inv. č. 31, Situační zpráva č. 3 v týdnu od 17. října do 24. října 1948, s. 3.

<sup>119</sup> SOKa Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání pléna OAV NF v Novém Bydžově dne 4. října 1948 v zasedací síni ONV, s. 1.

<sup>120</sup> SOA Zámorsk, Národní fronta – Krajský akční výbor Hradec Králové, kart. 2, inv. č. 31, Situační zpráva č. 5 v týdnu od 1. listopadu do 7. listopadu 1948, s. 1.

<sup>121</sup> Na počátku roku 1949 začal výběr zástupců MAV NF, kteří se měli stát členy přípravných výborů jednotných zemědělských družstev. Z každého MAV NF byl vybrán jeden zástupce, kterému poskytla Krajská rada družstev potřebné školení. SOKa Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1–7, Lovčice, Všem místním akčním výborům, OAV NF, 30. ledna 1949, s. 2.

tiku. V otázce jeho přeměny podle sovětského vzoru sehrály AV NF již jen okrajovou roli.<sup>122</sup> Prostor, který věnovaly akční výbory Národní fronty v letech 1948–1949 zdejšímu zemědělství, byl poněkud nestandardní. V okresech Náchod, Trutnov či Hradec Králové zájem o něj ze strany AV NF takové míry nedosahoval. Tato odchylka pramenila z výše představeného charakteru Novobydžovska. Zemědělství hrálo v okrese důležitou roli, a proto bylo nutné se jím zabývat. Jinak řečeno, pokud AV NF ovládly rolníky, ovládly i celý okres.

Méně obvyklým prvkem, který ovlivňoval dění v okrese Nový Bydžov a který se dotýkal působení AV NF, byla rivalita mezi Chlumcem nad Cidlinou a Novým Bydžovem. Vypjatý regionální patriotismus mezi chlumeckými a bydžovskými občany se neprojevoval pouze ve fotbale, ale ovlivňoval i daleko důležitější události.<sup>123</sup> Např. představitel chlumecké KSČ nechal při únorové jednohodinové stávce svévolně vydat bez vědomí OV KSČ Nový Bydžov rozkaz k předání zbraní ve městě Chlumeck nad Cidlinou.<sup>124</sup> Naopak MAV NF v Chlumci nad Cidlinou měl z rozhodnutí OAV NF Novém Bydžově v zájmu koordinace předem hlásit všechny svoje akce.<sup>125</sup> Jako odpověď se představitelé chlumeckých komunistů snažili na jednání OV KSČ prosadit myšlenku, aby v plénu ONV a v OAV NF byli chlumečtí komunisté zastoupeni procentuálně. To bylo smeteno s tím, že je to jednání opravdu nekomunistické a neslouží zájmům celku a že není důležité, odkud jednotliví členové jsou, ale jak dobře pracují.<sup>126</sup> Bylo zřejmé, že po těchto událostech smír mezi znesvářenými tábory nezavládl.<sup>127</sup> Podobnou lokální rivalitu můžeme najít ve vztahu

<sup>122</sup> Blíže k problematice kolektivizace zemědělství v okrese Nový Bydžov: HORÁK, Pavel: *Počátky jednotných zemědělských družstev na Novobydžovsku (1949–1959)*. České, slovenské a československé dějiny VII. Ústí nad Orlicí 2012, s. 147–159.

<sup>123</sup> SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zasedání slavnostního širšího okresního výboru KSČ, Zápis schůze širšího okresního výboru KSČ v Novém Bydžově, v sobotu dne 3. dubna 1948 v Chlumci nad Cidlinou, ve 14. hod. odpo., s. 4.

<sup>124</sup> SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis schůze širšího okresního výboru KSČ v sobotu dne 28. února 1948 v sekretariátu strany v Novém Bydžově ve 14. hod., s. 3.

<sup>125</sup> SOKA Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání OAV v Novém Bydžově ze dne 26. února 1948, s. 1.

<sup>126</sup> SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis schůze širšího okresního výboru KSČ v sobotu dne 28. února 1948 v sekretariátu strany v Novém Bydžově ve 14. hod., s. 2.

<sup>127</sup> V květnu 1948 navštívil okres Nový Bydžov zájezd sovětské delegace hrdinů práce. Ti byli nejprve uvítáni v Lovčicích, ale v Chlumci nad Cidlinou změnili tamější představitelé KSČ program a delegace proto přijela do Nového Bydžova velmi pozdě, kde se mezitím čekající

měst Náchod a Česká Skalice, kdy se po únoru 1948 pokusila Česká Skalice neúspěšně odtrhnout od okresu Náchod.<sup>128</sup> Nicméně soupeření těchto měst nenabývalo takových rozměrů, jako v bydžovském případě.

Je nutné zdůraznit, že převzetí moci komunisty v únoru 1948 a následné fungování AV NF se v okrese Nový Bydžov setkal s odporem. V průběhu samotné únorové krize se objevovaly antipatie ke komunistům a nesouhlas s komunistickým řešením krize.<sup>129</sup> Záhy po únorovém převratu se stala v okrese Nový Bydžov nejběžnějším způsobem odporu proti novému režimu tzv. šeptavá propaganda, šeptanda. Proti ní však AV NF rázně zasáhly.<sup>130</sup> Přesto se šeptandu AV NF nedařilo vymýtit. Nově se objevily případy jejího šíření při distribuci tiskovin atd.<sup>131</sup> MAV NF se snažily šeptandu zlikvidovat prostřednictvím udělování důtek za rozšiřování nepravdivých zpráv.<sup>132</sup> V rámci dalších opatření bylo referentem OAV NF Nový Bydžov svoláno živnostnictvo a poučeno, aby se zapojilo do boje proti šeptandě. Ve zjištěných případech rozšiřování šeptandy v obchodech, měly být tyto provozovny uzavřeny.<sup>133</sup> Toto opatření ale do jisté míry souviselo i se snahou KSČ zlikvi-

---

zemědělci rozešli a přišli o uvítání s delegací ze SSSR. Načež se na schůzi OV KSČ Nový Bydžov rozhořela diskuze, která však řešení nepřinesla. SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis schůze užšího okresního výboru KSČ dne 8. května 1948 ve 14 hod. v sekretariátu strany v Novém Bydžově, s. 3.

<sup>128</sup> SOA Zámorsk, Národní fronta – Krajský akční výbor Hradec Králové, kart. 2, inv. č. 31, Situační zpráva č. 6 v týdnu od 7. listopadu do 14. listopadu 1948.

<sup>129</sup> Např. na nádraží ve Vysokém Veselí měl občan Volanic prohlásit: „...jest na čase, aby již komunisté byli věšeni“. Bývalá ředitelka odborné školy pro ženská povolání Šenková dala v průběhu únorové krize sejmut obrazy J. V. Stalina z tříd. SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Volanice, Protokol MAV NF ze dne 8. března 1948; SOKA Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis o schůzi OAV NF v Novém Bydžově dne 8. dubna 1948, s. 2.

<sup>130</sup> Za zmínku stojí opětovně případ obce Skřivany, kde MAV NF nařídil, aby na úřední tabuli byla vyvěšena vyhláška upozorňující občany, že v případě roztrušování nepravdivých zpráv anebo zkreslených zpráv, bude na dotčného učiněno trestní oznámení. SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Volanice, Protokol MAV NF ze dne 8. března 1948.

<sup>131</sup> SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Skřivany, Dopis, MAV NF Skřivany, 10. září 1948, s. 1.

<sup>132</sup> SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Skřivany, Prokopová Blažena – udělení důtky, MAV NF Skřivany, 29. září 1948; SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Skřivany, Kalousová Božena – udělení důtky, MAV NF Skřivany, 29. září 1948.

<sup>133</sup> SOKA Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání pléna OAV v Novém Bydžově dne 4. října 1948 v zasedací síni ONV, s. 2.

dovat živnostnictvo jako třídu.<sup>134</sup> Novou vlny šeptandy můžeme zaznamenat ve spojitosti s blížícím se výročím vzniku samostatného československého státu. Mezi obyvatelstvem panovalo přesvědčení, že ke dni 28. října budou opět zatýkány osoby, které se nechtěly přizpůsobit bolševickému diktátu. U řady obyvatel se objevoval strach z nového ozbrojeného konfliktu, který hraničil až s válečnou psychózou. Především v řadách živnostníků převládala velká nespokojenost. Podle tehdejšího novobydžovského veřejného mínění hlavně z této vrstvy obyvatelstva pocházela většina poplašných zpráv. Ale ani rolnictvo nezůstalo pozadu. Mezi zemědělci se projevovala značná nespokojenost nad vymáháním dodávek a výkupů. Navíc situaci ke konci roku 1948 vyostřovala šeptanda, která oprávněně přizívovala obavy ze zřizování kolchozů a združstevnění,<sup>135</sup> ačkoliv byly takovéto zprávy zatím z oficiálních míst dementovány. Boj se šeptandou byl poměrně složitou záležitostí. Celý problém se AV NF nepodařil ve sledovaném období plně vyřešit a přes přijatá opatření šeptanda přetrvávala i v roce 1949.<sup>136</sup>

Další projevy nesouhlasu obyvatelstva je možné vysledovat v souvislosti s květnovými volbami. Např. v Novém Bydžově byly rozhozeny letáky štvavého obsahu.<sup>137</sup> Předvolební akce proti NF byly iniciovány např. i v Barchově.<sup>138</sup> Vyvěšování protirežimních letáků bylo dalším používaným způsobem vyjádření odporu. Ty hanobily členy KSČ ve vládě, ale i příslušníky regionální komunistické elity, jako byl např. člen OAV NF Nový Bydžov Alfréd Synek. Několik dopadených osob bylo za tento prohřešek uvězněno. Nejrazantnější formou protikomunistické rezistence byla emigrace. V reakci na uchopení moci v zemi komunisty minimálně sedm občanů okresu Nový Bydžov uprchlo za hranice.<sup>139</sup>

Ve věci potírání skutečného, či domnělého odporu se okres Nový Bydžov zapojil do zátahu proti šmelinářům. Ti nebyli prezentováni pouze jako „ekonomický škůdce“, ale i jako prototyp reakce. Podle tehdejšího regionálního

<sup>134</sup> Srov. MAREK, P.: *c. d.*, s. 143–145.

<sup>135</sup> SOA Zámorsk, Národní fronta – Krajský akční výbor Hradec Králové, kart. 2, inv. č. 31, Situační zpráva č. 3 v týdnu od 17. října do 24. října 1948, s. 2–3.

<sup>136</sup> SOA Zámorsk, Národní fronta – Krajský akční výbor Hradec Králové, kart. 2, inv. č. 32, Situační zprávy od 24. dubna do 1. května 1949.

<sup>137</sup> SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis schůze užšího okresního výboru KSČ dne 29. května 1948 v Chlumci nad Cidlinou ve 14. hod., s. 2.

<sup>138</sup> SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis o schůzi užšího okresního výboru KSČ Nový Bydžov, konané dne 12. června 1948 ve 14. hod. v Chlumci nad Cidlinou, s. 1.

<sup>139</sup> SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zasedání slavnostního širšího okresního výboru KSČ, konaného dne 5. prosince 1948, s. 8, 15.

tisku byla na Chlumecku a Bydžovsku sledována činnost teroristické a rozvracečské skupiny, která byla zásahem bezpečnostních orgánů zneškodněna. Vedle skladů zbraní v bývalém sokolském biografu v Novém Bydžově, kde byl uložen krom pistolí a dostatečné zásoby střeliva i kulomet německé výroby, byly i u některých členů skupiny zajištěny zbraně. Při prováděných prohlídkách byly bezpečnostními orgány odhaleny také tajné skrýše „křečků“ a šmelinářů, ve kterých bylo nahromaděno zboží v odhadované ceně přibližně 10 milionů Kčs. V tisku pak byly otištěny podrobné výčty zboží nalezeného u jednotlivých pachatelů.<sup>140</sup> Samotná kauza byla zařazena do vyššího kontextu a spojena s celorepublikově působící teroristickou skupinou.<sup>141</sup> Množství zachyceného zboží se jeví nereálné, je tedy možné předpokládat jeho částečné nebo úplné umělé navezení ze strany bezpečnostních orgánů. Spojení šmelinářů s teroristy a načasování celého zásahu těsně před Vánoci již pouze dokresluje promyšlenost celé akce, která byla náležitě politicky využita.

Odpor proti novému režimu přetrval v okrese Nový Bydžov i v roce 1949.<sup>142</sup> Sice počátkem roku 1949 ochabla šeptanda, ale nově se lze setkat s otevřenými protesty proti komunistické agrární politice. Ty byly reakcí na rozhodnutí nejvyššího vedení státu zahájit kolektivizaci československého zemědělství.<sup>143</sup> Navíc i v roce 1949 přetrval u velké části obyvatelstva vlašný vztah k novému režimu. Ze strany KSČ a AV NF byla často vytýkána nízká účast občanstva na různých režimních slavnostech (např. oslava sedmdesátin Stalina, výzdoba obcí po dobu IX. sjezdu KSČ atd.).

<sup>140</sup> Vedoucími činiteli početné skupiny byli Josef Sokol, 24letý bývalý prodáváč, organizovaný lidovec, a Jan Heller, studující gymnázia v Chlumci nad Cidlinou. Bylo zajištěno větší množství připravených protirežimních letáků, na jejich výrobě se měl podílet i jeden kaplan. Podle šetření měli členové skupiny v úmyslu uskutečnit teroristický přepad sekretariátu KSČ v Chlumci nad Cidlinou, který měl být zničen. V *Bydžově odhalena skupina teroristů a šmelinářů*. Pochodeň, IV, č. 50, 10. prosince 1948, s. 1.

<sup>141</sup> SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zasedání slavnostního širšího okresního výboru KSČ, konaného dne 5. prosince 1948, projev Jeřábka, s. 2.

<sup>142</sup> SOKA Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis ze schůze OV, dne 19. ledna 1949, s. 1.

<sup>143</sup> Především na venkově okresu Nový Bydžov se již v první polovině roku 1949 vzvednul hromadný odpor proti kolektivizaci zemědělství: „Říkají, že si na své nedají šáhnout, raději, že někomu rozbijí hlavu.“ Zejména na schůzích zemědělců bylo možné pozorovat urážky na konto jednotlivých zemědělských družstev. SOA Zámorsk, Národní fronta – Krajský akční výbor Hradec Králové, kart. 2, inv. č. 32, Situační zprávy od 3. dubna do 9. dubna 1949; SOA Zámorsk, Národní fronta – Krajský akční výbor Hradec Králové, kart. 2, inv. č. 32, Situační zprávy od 24. dubna do 1. května 1949.



Samotný vznik a především následné etablování AV NF se neobešlo bez vnitřních problémů a nešlo tak hladce, jak by se na první pohled mohlo zdát. Již v dubnu 1948 měl OAV NF Nový Bydžov potíže s docházkou svých členů, proto byl přijat návrh, aby všem členům, kteří se nedostavili do schůze, nebo se dostavili pozdě, byla vyslovena důtka s podotknutím, že nebudou-li zastávat řádně svoji funkci, přijdou na jejich místa noví zástupci. Záhy po svém vzniku OAV NF řešil rovněž problém úniku informací ze svých jednání. V dubnu 1948 předseda OAV NF Šimák vyhlásil všechny schůze za důvěrné, „aby se neopakovaly případy, kdy byla veřejnost o jednáních podrobně informována“.<sup>144</sup> Tato výzva však nepadla plně na plodnou půdu, neboť byla důrazně zopakována v říjnu 1948. Zákaz nemluvit o jednáních byl dokonce rozšířen i na rodinné příslušníky.<sup>145</sup>

Jako nejslabší článek struktury AV NF v okrese Nový Bydžov se projevil MAV NF, které měly de facto problémy od svého vzniku. Řada MAV NF ještě začátkem dubna 1948 neměla dokončenou reorganizaci MNV.<sup>146</sup> Rovněž se objevovala snaha o zneužívání kompetence MAV NF. Jednalo se vesměs o perzekuci osob z malicherných pohnutek, či osobních zájmů.<sup>147</sup> Navíc docházelo ze strany některých komunistů k intervencím na OAV NF za osoby, které byly viněny z trestních deliktů, šmeliny a podobně. Tento nešvar zakázal tajemník OAV NF Šimák.<sup>148</sup> Obecně byla vyzvedávána především činnost OAV NF a jejich tajemníků, kteří byli často považováni za jakýsi tmel a hybnou páku akčních výborů na okrese, kdežto výsledky MAV NF zvláště na vesnicích byly obvykle považovány za podprůměrné.<sup>149</sup> Jejich problémy

<sup>144</sup> SOKa Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis o schůzi OAV NF v Novém Bydžově dne 8. dubna 1948, s. 1; SOKa Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis o zasedání OAV NF v Novém Bydžově v zasedací síni ONV dne 19. dubna 1948, s. 1.

<sup>145</sup> SOKa Hradec Králové, Národní fronta – okresní výbor Nový Bydžov, kart. 1, inv. č. 1–10, Zápis ze zasedání pléna OAV NF v Novém Bydžově dne 4. října 1948 v zasedací síni ONV, s. 2.

<sup>146</sup> SOKa Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis schůze širšího okresního výboru KSČ v Novém Bydžově, v sobotu dne 3. dubna 1948 v Chlumci nad Cidlinou, ve 14. hod. odpo., s. 2.

<sup>147</sup> Např. SOKa Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Štít, Urážka na cti člena MNV, 6. dubna 1948; SOA Zámorsk, Národní fronta – Krajský akční výbor Hradec Králové, kart. 2, inv. č. 31, Situační zpráva č. 3 v týdnu od 17. října do 24. října 1948, s. 3.

<sup>148</sup> SOKa Hradec Králové, KSČ – okresní výbor Nový Bydžov, kniha č. 16, inv. č. 16, Zápis schůze širšího okresního výboru KSČ v Novém Bydžově, v sobotu dne 3. dubna 1948 v Chlumci nad Cidlinou, ve 14. hod. odpo., s. 3.

<sup>149</sup> SOA Zámorsk, Národní fronta – Krajský akční výbor Hradec Králové, kart. 2, inv. č. 31, Situační zpráva č. 5 v týdnu od 1. listopadu do 7. listopadu 1948, s. 3.

pramenily především z nedostatku vhodných funkcionářů chápajících úkoly a poslání akčních výborů.<sup>150</sup> Nekvalitní práce MAV NF přetrvávala i na počátku roku 1949. Mnohé MAV NF nebyly schopny odpovědět včas v udaném termínu na požadavky OAV NF Nový Bydžov. O řadu zpráv musel OAV NF žádat opakovaně.<sup>151</sup> V první polovině roku 1949 vyvstal problém v souvislosti s tzv. reorganizací MAV NF.<sup>152</sup> Řada MAV NF ji neučinila. Někteří předsedové MAV NF se vyložene bránili přihrání jinostraníkům ke spolupráci. Nakonec se však v tomto směru situace díky tlaku nadřazených orgánů zlepšila a MAV NF byly doplňovány jinostraníky.<sup>153</sup>

Postupně od roku 1949 v okrese Nový Bydžov – tak jako v celé zemi – význam akčních výborů upadal. Do té doby všemocné orgány pozvolna ztrácely svoji očištnou funkci a stávaly se pouze iniciativním, kontrolním, agitačním a koordinačním nástrojem nového režimu. Poté, co se v okrese Nový Bydžov na přelomu let 1948–1949 ustálily politické poměry, bylo destruktivní působení AV NF vystřídáno jiným zcela novým, pro venkovskou společnost rozkladným procesem. Jednalo se o kolektivizaci československého zemědělství, která proměnu okresu Nový Bydžov dovršila. V tomto procesu sehrály AV NF již jen okrajovou roli. Samotný historický vývoj dospěl až k jejich zániku v původní podobě v roce 1954.<sup>154</sup>

<sup>150</sup> SOA Zámorsk, Národní fronta – Krajský akční výbor Hradec Králové, kart. 2, inv. č. 31, Situační zpráva č. 6 v týdnu od 7. listopadu do 14. listopadu 1948, s. 3.

<sup>151</sup> SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1–7, Lovčice, Všem místním akčním výborům, OAV NF, 30. ledna 1949, s. 2.

<sup>152</sup> Vzhledem k tomu, že ve většině obcí byly MAV NF složeny jen z příslušníků KSČ a tudíž neodpovídaly složení NF, bylo přistoupeno k jejich reorganizaci. Ta byla realizována přizváním příslušníků ostatních politických stran, nebo s nimi sympatizujících, ke spolupráci. Zároveň byli přizváni ke kooperaci bezpartijní. SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Skřivany, Činnost MAV NF a instrukce (č. j. 313/49), Okresní akční výbor NF v Novém Bydžově, nedatováno.

<sup>153</sup> SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Skřivany, Informace a pokyny pro činnost MAV NF, Okresní akční výbor NF v Novém Bydžově, nedatováno; SOA Zámorsk, Národní fronta – Krajský akční výbor Hradec Králové, kart. 2, inv. č. 32, Situační přehled v kraji královéhradeckém, týden 20.–26. března 1949; SOA Zámorsk, Národní fronta – Krajský akční výbor Hradec Králové, kart. 2, inv. č. 32, Situační zpráva od 24. dubna do 1. května 1949.

<sup>154</sup> Srov. *Další úkoly akčních výborů NF*. Pochodeň, IV, č. 52, 24. prosince 1948, s. 1; SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Skřivany, Činnost MAV NF a instrukce (č. j. 313/49), Okresní akční výbor NF v Novém Bydžově, nedatováno; SOKA Hradec Králové, Národní fronta – místní výbory okresu Nový Bydžov, kart. 35, ač. 1, Skřivany, Plán místního akčního výboru NF ve Skřivanech v roce 1950, MAV NF Skřivany, nedatováno; PAVLIČEK, Václav: *Konec akčních výborů Národní fronty*. In: Stránkami soudobých dějin. Sborník statí k pětadesátinám historika Karla Kaplana, Praha 1993, s. 186–197.

V konkrétním působení a činnosti AV NF v okrese Nový Bydžov je možné oproti jiným východočeským okresům vysledovat řadu odlišností, které však z obecného hlediska nenabývaly takového významu, aby byly schopny změnit strukturu fungování AV NF jako takových. Odlišnosti lze spatřovat především v postoji k zemědělské problematice, která měla v okrese Nový Bydžov významné postavení, což bylo jednoznačně dáno agrárním charakterem okresu. Mezi dalšími regionálními prvky, jež ovlivňovaly působení AV NF, byly osobní zájmy jejich členů nebo rivalita mezi Chlumcem nad Cidlinou a Novým Bydžovem. V procesu vzniku a působení AV NF je na Novobydžovsku více než u jiných okresů patrná vůdčí role OV KSČ Nový Bydžov, potažmo jeho politického tajemníka Františka Jeřábka, který byl hlavní autoritou a koordinátorem vzniku AV NF v regionu.

## RESUMÉ

### *ÚNOR 1948 A AKČNÍ VÝBORY NÁRODNÍ FRONTY V OKRESE NOVÝ BYDŽOV*

Cílem studie je popsat průběh nastolování totalitního režimu v okrese Nový Bydžov v roce 1948 s důrazem na úlohu akčních výborů Národní fronty v tomto procesu. Dění v okrese Nový Bydžov potvrzuje tezi o připravenosti vzniku AV NF. Jejich existence znamenala obrovský zásah do tehdejší novobydžovské společnosti, jelikož tyto nelegitimní orgány komunistické moci pronikly do života každého obyvatele zdejšího regionu. Mimo jiné se v průběhu bádání podařilo na příkladu okresu Nový Bydžov zdokumentovat konkrétní situaci machinace s volebními výsledky z května 1948. Rovněž byla vyvrácena často obecně přijímaná teze, že na regionální úrovni přebírání moci komunistickou stranou neprovázely větší odpor. Naopak v okrese Nový Bydžov byly zaznamenány významné projevy nesouhlasu s tehdejšími děním.

**Klíčová slova:** akční výbory Národní fronty, únor 1948, KSČ, Nový Bydžov

## SUMMARY

### *FEBRUARY 1948 AND ACTION COMMITTEES OF THE NATIONAL FRONT IN THE REGION NOVÝ BYDŽOV*

The aim of the study is to describe the process of establishing the totalitarian regime in the region Nový Bydžov in the year 1948 with the emphasis on the role of action committees of the National Front. Events in the region Nový Bydžov confirm the thesis about readiness of establishment of action committees of the National Front. Their existence meant a large intervention into Nový Bydžov's society since these illegitimate bodies of the Communist power reached every sphere of human activities. Besides, during the research it has been managed to document a concrete situation of machinations with electoral results from May 1948 in the region Nový Bydžov. Moreover, a frequently accepted opinion that at a regional level the takeover by the Communist Party was not accompanied by a larger resistance has been disproved. On the contrary, in the region Nový Bydžov significant displays of disagreement with the period events were noticed.

**Keywords:** Action committees of the National Front, February 1948, KSČ, Nový Bydžov

Translated by Mgr. Hana Ferencová

Mgr. Pavel Horák  
Historický ústav  
Filozofická fakulta  
Univerzita Hradec Králové  
Rokitanského 62  
500 03 Hradec Králové  
Česká republika  
e-mail: pavel.horak@uhk.cz